

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Навчально-науковий інститут мистецтв

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИК

за першим (бакалаврським) рівнем

Галузь знань 02 КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО
Спеціальність 025 Музичне мистецтво (Оркестрові інструменти; Сольний спів)

Івано-Франківськ, 2017

Наскрізна програма практик для студентів спеціальностей 025 Музичне мистецтво (Оркестрові інструменти; Сольний спів) Навчально-наукового інституту мистецтв, упорядкована **Конвалюк Уляною Володимирівною, асистентом кафедри виконавського мистецтва.**

Наскрізна програма практик затверджена на засіданні кафедри виконавського мистецтва

Протокол від “18” жовтня 2017 р. №2

Завідувач кафедри виконавського мистецтва.

“ _____ ” _____ 2017 р.
(підпис)

(Круль П.Ф.)
(прізвище та ініціали)

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Практика студентів є невід'ємною складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців інституту мистецтв і спрямована на закріплення теоретичних знань, отриманих студентами за час навчання, набуття і удосконалення практичних навичок та умінь, формування та розвиток у студентів професійного вміння приймати самостійні рішення в умовах професійної ситуації, оволодіння сучасними методами, формами організації праці, знаряддями праці в галузі їх майбутньої спеціальності, визначених освітньо-кваліфікаційною характеристикою (ОКХ) підготовки фахівців відповідного напрямку, спеціальності.

Практика студентів передбачає безперервність та послідовність її проведення при одержанні потрібного достатнього обсягу практичних знань і умінь відповідно до різних ОКР: бакалавр.

Виробнича практика – одна з основних форм навчального процесу, спрямованих на формування висококваліфікованого спеціаліста. Практика знайомить студентів з майбутньою роботою, дає змогу вивчити головні етапи виробництва, закріпити теоретичні знання, набути навичок організаторської роботи у колективі.

Керівним матеріалом з проведення виробничої практики є наскрізна робоча програма практик, основний навчально-методичний документ, який визначає проведення практик за спеціальністю 025 Музичне мистецтво. Програма забезпечує єдиний комплексний підхід до організації практичної підготовки – системність, безперервність та послідовність навчання студентів.

Діючими типовими навчальними планами передбачено такі види практик:

- навчальна виконавська (на базі Навчально-наукового інституту мистецтв) для студентів спеціальності 025 Музичне мистецтво (Оркестрові інструменти; Сольний спів).

- виробнича педагогічна (дитячі музичні школи) для студентів спеціальності 025 Музичне мистецтво (Оркестрові інструменти; Сольний спів);

У випадку зміни типових навчальних планів відповідно можуть змінюватися строки і тривалість окремих видів практики без зміни загальних цілей і змісту виробничих практик.

Чинна наскрізна програма практики складена з урахуванням Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (Затверджено наказом Міністерством освіти України від 8 квітня 1993 р. № 93) наказам і рішенням колегії Міністерства освіти України, молоді та спорту щодо практики студентів, навчальному плану, напрямку підготовки, спеціальності і кваліфікаційній характеристиці фахівців; Указу Президента України від 04.07.2005 № 1013/2005 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні», положень Концепції досконалості Європейського фонду управління якістю, вимог Міжнародного стандарту якості ISO серії 9000.

2. МЕТА ПРАКТИК

Сучасний фахівець повинен досконало володіти своєю спеціальністю, мати широку практичну і наукову підготовку, бути вправним організатором. Виробнича практика покликана сформувати у фахівця професійні вміння, навички прийняття самостійних рішень у реальних виробничих умовах шляхом виконання різних обов'язків, які властиві майбутній професійній діяльності.

Поставлені цілі мають бути реалізовані вивченням виробництва і виконанням кожним студентом в умовах установи окремих завдань відповідно до програми практики.

Виробнича практика із зазначених спеціальностей має також метою формування у спеціаліста-випускника вузу професійних музично-теоретичних і практичних знань, необхідних для плідної роботи в різних галузях музичної педагогіки і мистецтва. Одним із завдань практики може бути оволодіння студентами педагогічною професією з числа масових спеціальностей галузі, що відповідає фаху навчання.

Види та обсяг практик визначаються стандартами вищої освіти за напрямками (спеціальностями), освітньо-професійною програмою підготовки фахівців певного освітньо-кваліфікаційного рівня, що відображається відповідно в навчальних планах і графіках навчального процесу. Заключною ланкою практичної підготовки є науково-дослідна практика студентів, яка проводиться перед виконанням кваліфікаційної наукової роботи. Під час цієї практики поглиблюються та закріплюються теоретичні знання з усіх дисциплін навчального плану, формується фактичний матеріал для виконання кваліфікаційної наукової роботи та складання державної атестації.

**Наскрізна програма практики
студентів спеціалізації
025 Музичне мистецтво
(Оркестрові інструменти; Сольний спів)
Навчально-наукового інституту мистецтв
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»**

Навчальна і виробнича практика студентів спеціальності 025 Музичне мистецтво (Оркестрові інструменти; Сольний спів) є цілісною системою, що складається з певних структурних компонентів. Види практики з кожної спеціальності, їх тривалість і термін проведення визначаються програмами та навчальними планами. При підготовці студентів освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавр, складовими практичної підготовки фахівців спеціалізації 025 Музичне мистецтво (Оркестрові інструменти; Сольний спів) Навчально-наукового інституту мистецтв ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», згідно плану навчального процесу, є такі види практик:

навчальна виконавська практика на III курсі ОР «Бакалавр» спеціальності 025 Музичне мистецтво (Оркестрові інструменти; Сольний спів) – VI семестр, 2 тижні, 3,0 кредити, загальна кількість годин 90 год (самостійна робота);

виробнича педагогічна практика (у дитячих музичних школах) на IV курсі ОР «Бакалавр» спеціальності 025 Музичне мистецтво (Оркестрові інструменти; Сольний спів) – VIII семестр, 6 тижнів, 6,0 кредитів, загальна кількість годин: 180 (самостійна робота);

3. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ З ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИК

Критерієм ефективної роботи вищого навчального закладу у справі підготовки спеціалістів є те, наскільки успішно випускники вузу можуть вирішувати у практичній роботі науково-методичні і соціально-економічні завдання та наскільки швидко йде їх професійне становлення. Тому призначення виробничої практики, що є однією з важливих видів навчальної роботи, максимальна підготовка майбутніх спеціалістів до практичної роботи.

Обов'язки керівника практики від навчального закладу

До керівництва практикою залучаються досвідчені викладачі кафедри, які до початку практики зобов'язані:

- ознайомитися з об'єктом для перевірки робочих місць для студентів, можливості збирання матеріалів для написання рефератів, курсових і бакалаврських робіт, а також вивчення спеціальних дисциплін за навчальним планом;

- проконтролювати своєчасне оформлення наказу по установі про призначення керівника практики та оформлення перепусток студентам;

- погодити програму практики з керівником установи (бази практики);

- забезпечити проведення всіх організаційних заходів перед виходом студентів на практику (інструктаж про порядок її проходження, щодо ведення щоденників та іншої документації тощо);
- ознайомити керівників практики від установи з програмою практики та узгодити з ними зміст індивідуальних завдань;
- разом із керівником практики від підприємства скласти календарний план-графік проходження практики кожним студентом-практикантом;
- контролювати роботу практикантів та виконання календарних планів
- графіків відповідно до програми практики;
- консультувати студентів-практикантів зі складання звіту про практику та з інших організаційних питань;
- забезпечити нормальні умови проходження практики;
- контролювати виконання студентами-практикантами правил внутрішнього трудового розпорядку бази практики;
- перевіряти звітну документацію практики;
- брати участь у роботі кафедри під час захисту студентами-практикантами своїх звітів, у підготовці наукових студентських конференцій за підбиття підсумків практики;
- допомагати у збиранні матеріалів для підготовки курсових і дипломних робіт;
- узагальнити звіти, оцінити проходження практики кожним зі студентів і подати завідувачу кафедри відповідні звіти із належними зауваженнями та пропозиціями;
- надати допомогу керівникові практики від установи щодо складання характеристик на кожного студента.

Керівник практики має право давати додаткові завдання студентам у зв'язку зі змінами умов практики, застосовувати заходи дисциплінарного впливу на студентів, які не виконують умов програми виробничої практики або порушують трудову дисципліну.

Обов'язки та права закладу як об'єкта бази практики

Заклад (установа), що є об'єктом практики, згідно з Положенням про виробничу практику, повинен:

- виділити для безпосереднього керівництва практикою кваліфікованого спеціаліста і створити для роботи необхідні умови;
- забезпечити практикантів робочим місцем і необхідними для виконання програми практики матеріалами, документами тощо;
- здійснювати контроль щодо дотримання практикантами правил внутрішнього трудового розпорядку, при порушенні яких адміністрація інформує про це керівництво навчального закладу;
- забезпечити техніку безпеки в роботі студентів-практикантів.

Обов'язки та права студента-практиканта

Студент під час проходження практики зобов'язаний:

- до початку практики взяти участь у загальних зборах-інструктажі й одержати від керівника практики необхідну документацію, опрацювати програму практики і підготувати все необхідне для виконання завдань;
- своєчасно прибути на базу практики;

- прибувши на базу практики, студент, враховуючи специфіку бази практики та програму, спільно з керівником від бази практики, першого дня складає індивідуальний план роботи на весь період практики, що затверджується керівником.

Студент-практикант повинен:

- повним обсягом виконувати всі завдання, передбачені програмою практики та індивідуальним планом;

- дотримуватися правил внутрішнього розпорядку та нормативів з охорони праці;

- своєчасно підготувати і через три дні після закінчення практики подати письмовий звіт і скласти залік із практики.

Режим роботи практиканта конкретизується керівниками практики на основі виробничих потреб та специфікою інформаційної установи. Студенти залишають бази практики в термін, визначений наказом по вузу і в триденний термін надають на кафедру матеріали практики.

3.1. Планування робіт з практики

Для більш чіткої організації проведення практики в Навчально-науковому інституті мистецтв необхідно скласти плани робіт, де передбачити вирішення усіх питань з організації, проведення, методичного забезпечення, керівництва, контролю й звітності, а також рівномірного проведення цих робіт на протязі усього навчального року. Одним із обов'язкових заходів у плануванні виробничої практики студентів є видання наказу по вузу, у якому відбуваються усі організаційні питання її проведення.

3.2. Бази практики

Вибір баз практики повинен допомагати встановленню й зміцненню довгострокових прямих контактів вузу із закладами освіти і культури у справі підготовки спеціалістів. Обновлення баз повинно ґрунтуватися на аналізі підсумків проведення практики й сприяти підвищенню якості та ефективності практичної підготовки студентів. Вибору баз практики повинна передувати постійна робота кафедр по вивченню виробничих та педагогічних, творчих можливостей установ із точки зору придатності їх для проведення практики студентів за спеціальністю. Базами практик повинні бути навчальні заклади освіти і культури, які мають відповідну навчально-матеріальну базу для проведення практики студентів: обладнані кабінети музики, творчої діяльності; необхідні музичні інструменти, технічні засоби навчання та кваліфікований контингент вчителів музичного мистецтва, професійних виконавців, режисерів, акторів, хореографів тощо.

При наявності у вищих навчальних закладах державних (регіональних) замовлень на підготовку спеціалістів перелік баз практики формують саме замовники. При підготовці спеціалістів за цільовими договорами у них передбачаються бази практики. Як бази підготовки студентів з виробничих професій можуть використовуватися навчально-виробничі та наукові підрозділи вузів, які мають необхідне обладнання та педагогічні кадри.

У випадку, коли підготовка кадрів здійснюється за замовленням фізичних осіб, бази практики забезпечують ці особи, що визначається умовами договору (контракту) на підготовку спеціалістів. Для студентів-іноземців вони

передбачаються у відповідному контракті і можуть бути розташовані як на території країн-замовників, так і в межах України.

Студенти випускного курсу можуть самостійно з дозволу відповідних кафедр підбирати для себе місце практики і пропонувати їх для використання.

3.3. Укладання договорів з установами на проходження практики

З базами практики (організаціями, установами будь-яких форм власності) вуз завчасно укладає договори на проведення практики за заявками профілюючої кафедри. Порядок подання заявок і укладання договорів встановлюються наказом ректора. У заявці кафедри обов'язково зазначаються: факультет (відділення), курс та кількість студентів, що направляються в даний заклад освіти і культури, терміни проходження практики.

Керівник закладу – бази практики видає наказ, в якому визначає порядок організації й проведення практики, заходи по створенню необхідних умов студентам-практикантам для виконання програми практики: забезпечення охорони праці, контролю за виконанням правил внутрішнього розпорядку та інші заходи, необхідні для якісного проведення практики згідно з Положенням про проведення виробничої практики студентів; призначає керівників від установи.

3.4. Розробка робочих програм практики

Робоча програма практики розробляється на основі наскрізної програми стосовно до конкретної бази практики, підписується особою, що її розробила, та завідувачем профілюючої кафедри та узгоджується з завідувачем кафедри ОП та БЖД. За місяць до початку практики програма узгоджується з установою. Це і є документ, виконання якого обов'язкове для вузу (кафедри), закладу, установи, викладача, студента-практиканта. Робоча програма повинна щорічно коректуватися і один раз за 5 років поновлюватися.

3.5. Розподіл студентів за місцями практики й призначення керівників від вузу

Розподіл студентів й керівників за місцями практик проводиться відповідним наказом по вузу, у якому повинно бути точно зазначене місце перебування, керівники від кафедри та на базі практики.

До керівництва практикою студентів залучаються досвідчені викладачі кафедр, які брали безпосередню участь у викладанні дисциплін, з яких проводиться практика.

Керівник практики від закладу (установи) безпосередньо організовує і контролює проходження практики студентами відповідно до робочої програми і повинен:

1. Забезпечити студентів-практикантів перепустками на базу практики.
2. Ознайомити студентів з організацією роботи установи, її структурою та напрямками діяльності.
3. Забезпечити практикантів робочими місцями та постійною кваліфікованою допомогою з поточних питань проходження практики.
4. Забезпечити якісне проведення інструктажів з охорони праці.
5. Організувати контроль за проходженням практики відповідно до програм і затвердженого графіка роботи.

6. Забезпечити методичну допомогу, керівництво та контроль за виконанням практикантом усіх видів робіт, передбачених програмою практики та індивідуальними завданнями.

7. Здійснювати контроль за якістю та своєчасним виконанням програми, конкретних завдань керівника практики.

8. Ознайомити практикантів зі специфікою роботи на робочих місцях, з технічними засобами та їхнім використанням

9. Перевіряти звітну документацію.

10. Підготувати характеристику на студентів-практикантів.

11. Дати загальну оцінку звіту практиканта на основі обсягу і якості виконаної роботи.

12. Після закінчення терміну проходження практики видати кожному студентові характеристику з оцінкою виконання програми та індивідуального завдання, ставлення практиканта до роботи.

13. У складі комісії приймати заліки з практики

3.6. Проведення виробничої практики

Практика проводиться згідно з робочою програмою, яка узгоджена із закладом освіти, культури за місяць до початку практики.

До робочої програми входить календарний графік, що передбачає:

- оформлення й отримання перепусток на установу;
- вивчення правил техніки безпеки;
- проведення учбових занять та екскурсій;
- виконання індивідуальних завдань;
- виконання самостійних завдань на конкретному робочому місці;
- оформлення звіту;
- здачу заліку з практики.

Студенти зобов'язані суворо дотримуватись правил внутрішнього розпорядку закладу та правил охорони праці.

При наявності вакантних місць студенти можуть бути зараховані на штатні посади, якщо робота на них відповідає вимогам програми практики. При цьому не менше 50 відсотків часу відводиться на загально-професійну підготовку за програмою практики.

3.7. Контроль проведення та підведення підсумків практики

Контроль з боку вузу повинні здійснювати: керівники практики від кафедри; завідуючий профілюючою кафедрою; працівники деканату та ректорату.

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми та індивідуального завдання у письмовому вигляді. Звіт оцінює й підписує безпосередньо керівник від бази практики. Письмовий звіт разом із щоденником подається на рецензування керівнику практики від кафедри.

Звіт має містити відомості про виконання студентом всіх розділів програми практики та індивідуального завдання, розділи з питань охорони праці, висновки і пропозиції, список використаної літератури. Оформлюється звіт за вимогами, які встановлює профілююча кафедра з обов'язковим врахуванням єдиних стандартів музично-педагогічної, мистецької документації.

Звіт з практики захищається студентами (з диференційованою оцінкою) в комісії, призначеній завідуючим кафедрою. До її складу входять керівники практики від кафедри і, при можливості, від бази практики, викладачі спеціальних дисциплін кафедри. Оцінка за практику вноситься до заліково-екзаменаційної відомості і до залікової книжки студента за підписами членів комісії. Оцінка з практики враховується стипендіальною комісією при визначенні розміру стипендії.

Студенту, який не виконав програму практики з поважних причин, може бути надано право проходження практики повторно при виконанні умов, визначених вузом. Студент, який і в такому випадку отримав негативну оцінку з практики, відраховується з вузу. Підсумки кожної практики обговорюються на засіданнях кафедр, а загальні підсумки - на вчених радах факультетів (відділень) не менше одного разу протягом навчального року.

3.8. Підведення підсумків практики та її захист

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми практики та індивідуального завдання.

Формою звітності студента за практику є подання переліку документів:

1. Календарний план проходження практики
2. Щоденник
3. Звіт про роботу
4. Характеристика керівника практики від базового закладу.
5. Матеріали про виконання завдання практики.

Звіт разом з іншими документами подаються на рецензування керівнику практики від кафедри.

4. ВИРОБНИЧА (ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА)

4.1. Мета та завдання практики

Основна мета виробничої (педагогічної) практики студентів Навчально-наукового інституту мистецтв – полегшення і прискорення адаптації студентів до реальних умов їх майбутньої професійної діяльності, творча підготовка майбутніх музикантів-педагогів до всіх функціональних обов'язків, що покладаються на вчителя з фаху у дитячих музичних школах.

Педагогічна практика студентів проводиться дитячих музичних школах м. Івано-Франківська, які є базовими закладами для проходження виробничих практик університету.

У перелік баз виробничої практики ввійшли: Дитяча музична школа №1 ім. Миколи Лисенка (м. Івано-Франківськ) та Дитяча музична школа №2 ім. Василя Барвінського (м. Івано-Франківськ).

В перелічених мистецьких закладах наявна відповідна навчально-матеріальна база, що забезпечує викладання музичних дисциплін на високому методичному та фаховому рівнях. Навчально-виховний процес здійснюють досвідчені вчителі та митці.

Основна мета виробничої (педагогічної) практики студентів інституту мистецтв – полегшення і прискорення адаптації студентів до реальних умов їх майбутньої професійної діяльності; реалізація студентами науково-методичних професійних знань та удосконалення ними навичок самостійної практичної педагогічної діяльності.

Основною метою педагогічної виробничої практики є підготовка студентів до виконання функцій викладача основного музичного інструменту дитячих музичних шкіл. Організація педагогічної практики в музичній школі має навчити студентів застосовувати знання й уміння, здобуті під час вивчення фахових дисциплін, їх методик та дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Організація виробничої (педагогічної) практики в школі має за мету навчити студентів застосовувати знання й уміння, здобуті під час вивчення фахових дисциплін, їх методик та дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Студенти проходять практику під керівництвом методистів фахової кафедри, методистів кафедр педагогіки і психології, вчителів по фаху.

З боку Навчально-наукового інституту мистецтв та кафедр здійснюється контроль за виконанням студентами програми практики, обов'язків методистів. Вибірково відвідуються уроки та виховні заходи, які проводять студенти.

Керівники-методисти регулярно надають методичну допомогу студентам у підготовці до уроків та позакласних заходів, вивченні окремих тем, а також проводять обговорення відвіданих уроків.

Студенти відвідують уроки і ознайомлюються з досвідом провідних вчителів та педагогів м. Івано-Франківська.

Головні завдання виробничої педагогічної практики:

1. Забезпечення зв'язку теоретичних знань фахових дисциплін з реальним педагогічним процесом, використання їх у розв'язанні конкретних навчальних, розвивальних і виховних завдань, а відтак – формування у студентів психологічної готовності до роботи в школі.

2. Виховання у студентів стійкого інтересу і любові до професії вчителя музичного інструменту, формування умінь та навичок, що сприяють розвиткові у них професійних якостей вчителя, потреби в педагогічній освіті.

3. Усвідомлення значущості соціально-психологічних, психологічно-педагогічних, методичних та творчих основ взаємодії вчителя й учня.

4. Підготовка студентів до підсумкової державної атестації та збір матеріалів до написання бакалаврських робіт.

5. Ознайомлення студентів із сучасним станом навчально-виховної роботи в дитячій музичній школі, передовим педагогічним досвідом і їх включення до розв'язання посильних навчально-виховних питань.

На заключних нарадах за підсумками практики в дитячих музичних школах студенти-практиканти отримують позитивні відгуки.

Під час захисту матеріалів педагогічної практики переважна кількість студентів виявляє глибокі знання з методики викладання фахових дисциплін і дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Студенти заочного відділення проходять педагогічну практику за місцем проживання, поєднуючи навчання у вузі з викладанням фаху у дитячих музичних школах.

Порядок проходження практики

Студенти проходять навчально-педагогічну практику на кафедрі хорового диригування. Перед початком практики проводиться виробниче засідання студентів, на якому вони знайомляться з розподілом по базах практики, керівниками практики та методикою її виконання.

При направленні на практику спеціалісти одержують наступні документи: щоденник практики, в якому включені завдання з практики та календарний графік її виконання.

По закінченні практики студенти здають звіт з практики, який складається у відповідності з завданням та підписується двома керівниками практики (від кафедри і бази практики).

Зміст практики

Студенти проходять практику під керівництвом методистів фахової кафедри, методистів кафедр педагогіки і психології, вчителів по фаху музичних шкіл.

Керівники-методисти регулярно надають методичну допомогу студентам-практикантам у підготовці до індивідуальних занять та проведенні відкритих уроків, а також проводять обговорення відвіданих уроків.

Студенти-практиканти відвідують уроків і ознайомлюються з досвідом провідних вчителів, митців м. Івано-Франківська.

До змісту практики студентів зазначених курсів входить:

1. Ознайомлення з основними напрямками діяльності дитячих музичних шкіл, їх навчально-матеріальною базою (оснащенням музичних кабінетів) і планування роботи. Знайомство з адміністрацією школи, вчителем з фаху, з планами його роботи.

2. Ознайомлення з навчальними програмами та робота з ними.

3. Вивчення змісту й основних форм роботи вчителя з фаху, за яким прикріплений студент-практикант. Відвідування уроків, репетицій, культурних заходів тощо.

4. Проведення психологічного вивчення учня класу (для студентів IV курсу), чи класного колективу (для магістрів). Ознайомлення з роботою громадських об'єднань учнів.

5. Ознайомлення з роботою творчих колективів.

Вимоги до звіту

1. Перевірка документації виробничої практики на заключному етапі.

2. Проведення підсумкових конференцій в Навчально-науковому інституті мистецтв.

3. Прийняття заліку з виробничої (педагогічної) практики.

Результати навчання (компетентності)

Вивчення дисципліни «Виробнича педагогічна практика» сприяє формуванню у студента таких фахових компетентностей:

Компетенції соціально-особистісні

- Здатність учитися;
- Наполегливість у досягненні мети;
- Турбота про якість виконуваної роботи;

Загальнонаукові компетенції

- Базові уявлення про основи психології, педагогіки, музичної педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, розуміння й використання їх в професійній діяльності;

- Базові знання в галузі, необхідні для освоєння загально-професійних дисциплін.

Загально-професійні компетенції

- Базові уявлення про різноманітність об'єктів предмету діяльності;
- Базові уявлення про музичну педагогіку, як сукупність фахових дисциплін;
- Розуміння цілісного рішення об'єкту на основі емоційно-чуттєвого сприйняття музичної форми;
- Практичне й оперативне застосування знань, вмінь до конкретних професійних ситуацій.

Спеціалізовано-професійні компетенції

- Застосовування професійно-профільованих знань у репетиційній, концертній, педагогічній, науково-дослідницькій, музикознавчій роботі;
- Знання основних шляхів пошуку виконавських засобів втілення художнього образу у виконавській, педагогічній діяльності;
- Використання професійно-профільованих знань у виконавській, педагогічній, науково-дослідницькій, музикознавчій діяльності;
- Використання професійно-профільованих знань та навичок при вихованні та навчанні музикантів, у процесі формування естетичних поглядів, тенденцій та художніх смаків;
- Використання знань, умінь і навичок зі спеціалізованих професійних дисциплін в процесі вирішення практичних завдань.
- Здатність до самостійного пошуку музичного матеріалу в мережі Інтернет, репертуарних збірках, навчально-методичних посібниках;
- Спроможність застосовувати на практиці знання з основ комп'ютерного аранжування.
- Володіння технологією елементарного звукозапису та нотного набору.

5. ВИРОБНИЧА ВИКОНАВСЬКА ПРАКТИКА

Мета і завдання практики

Виробнича виконавська практика у Навчально-науковому інституті мистецтв – одна зі складових процесу оптимізації вищої музичної та музично-педагогічної освіти. Виконавська практика спеціальності 025 Музичне мистецтво (Оркестрові інструменти; Сольний спів) сприяє всебічному музично-виконавському розвитку студента, готує майбутніх музикантів, що займаються просвітницькою діяльністю, пропагувати кращі зразки класичної та сучасної музики, розвивати естетичні й художні смаки у суспільстві.

Виробнича виконавська підготовка в університеті характеризується інтегрованістю, взаємозв'язком усіх компонентів (навчальних дисциплін, навчальних і педагогічних практик, науково-дослідної роботи) і їх скоординованістю з метою досягнення головної мети – розвитку індивідуальності, особистості студента як майбутнього фахівця й дослідника.

Виробнича виконавська практика займає важливе місце у підготовці фахівців мистецьких спеціалізацій вищих закладів освіти та відноситься до провідної складової їхньої професійної підготовки.

Виробнича виконавська практика є однією із форм професійної підготовки студентів музичних закладів до роботи з творчими колективами.

Практика здійснюється з урахуванням можливостей колективів.

Адекватність слухацької співтворчості з музичним твором визначається декількома критеріями:

1) мірою активності і здатності до спостереження за розвитком музики, змісту твору, звуко-виразовими можливостями того чи іншого мистецького колективу;

2) вмінням сприймати музику художньо, образно, що функціонує в соціальній системі естетичних відношень і асоціюється з образами реального світу;

3) мірою емоційної чуттєвості до музики, спрямованої на співпереживання уявному герою.

Виконавець-музикант повинен не лише озвучити вивчені раніше нюанси, штрихи, а й відтворити з колективом образ миттєво, імпровізаційно, орієнтуючись на якість досягнутого результату та рівень розвитку і реакцію слухачів.

Здатність виконавця врахувати специфіку слухацької аудиторії під час інтерпретації музичного твору називають педагогічним артистизмом, який пов'язаний з двома видами художнього перевтілення: з одного боку, виконавець повинен бути «учасником» тих чи інших подій та образів, які розкриваються у виконуваному ним творі, тобто вміти корегувати власні дії, співвідносячи реальний звуковий результат із ідеально-очікуваним; з іншого – йому потрібно «працювати в концепції того колективу, який знаходиться перед ним», «дивитись на твір його очима».

Серед артистично-вольових якостей особливої уваги набуває формування у студентів бажання і здатності публічно виступати перед студентами з інтерпретацією музичних творів для формування у них музичної культури.

Специфіка інструментальної підготовки виконавця має інтегрований характер. Саме педагогічно-виконавська практика висуває перед студентом і викладачем новий вид творчо-пошукової діяльності у таких її видах, як вибір програми, складання композиції, опрацювання образу твору. При цьому студентові необхідно оволодіти вміннями не тільки суто виконавськими, але в деякій мірі й вміннями акторськими та організаторськими, керівними.

Виробнича виконавська практика (ВВП) – це ефективна навчальна форма підготовки студентів до роботи. У процесі її проведення інтегруються, удосконалюються і перевіряються знання, уміння та навички, отримані майбутнім викладачем музики та виконавцем-інструменталістом, керівником ансамблю, оркестру.

У процесі підготовки і проведення творчих заходів студент під керівництвом викладача основного музичного інструмента має змогу практично формувати і удосконалювати основні види музично-педагогічної діяльності:

- 1) інтерпретаційно-виконавську (гра, сольний спів);
- 2) комунікативну (артистично-вольові якості і педагогічні впливи, необхідні для художнього спілкування із слухачами);
- 3) організаційну ;
- 4) конструктивну;

5) оцінкова.

Широкі можливості створює ПВП для формування мотиваційної основи до музично-освітньої та навчальної роботи студента, а саме:

- дозволяє індивідуально-творчо регулювати ступінь складності виконавського репертуару студента;
- дає йому можливість для виконавського самовираження, самореалізації і самоконтролю, оскільки в процесі проведення заходу він може компенсувати менш розвинені вміння та здібності за рахунок сильніших;
- спонукає студента до осмислення, пошуку і комплексного застосування знань – навичок, отриманих як у процесі вивчення різних навчальних дисциплін, так і підказаних йому результатами практики;
- розвиває і загартовує артистично-вольові якості студента, оскільки публічний виступ перед однокурсниками психологічно відповідальніший від будь чого;
- опановує методи поглибленої роботи над репертуарними збірниками та методами наукового пошуку, що формує дослідницькі інтереси і навички, сприяє поглибленню навчальної діяльності.

Якщо взаємодія викладача і студента буде спрямована на формування самостійності майбутнього викладача музики та виконавця-інструменталіста, а саме:

Створення навчальної атмосфери стосунків, коли викладач не дає готових «рецептів» по вивченню педагогічного репертуару, а :

- 1)стимулює в процесі сумісної праці над музичним твором самостійну, творчо-пошукову діяльність вихованця;
- 2)спрямовує його емоційно-чуттєві і понятійно-операційні дії на пізнання раціональних методів опрацювання музичних творів;
- 3)чуйно ставиться до його художньої індивідуальної техніки, музичного смаку і мислення, спирається і залучає при цьому знання і вміння, отримані студентом у класі фахових дисциплін.

Оскільки в процесі ВВП інтегруються, формуються і виявляються основні професійні якості музично-педагогічної діяльності викладача музики, вона вимагає комплексного підходу до розв'язання взаємопов'язаних навчальних завдань, спочатку, налагодження і зміцнення міждисциплінарних зв'язків, методики музичного виховання, музично-теоретичних дисциплін тощо.

Мета виробничої виконавської практики полягає у полегшенні і прискоренні адаптації студентів до реальних умов їх майбутньої професійної діяльності, творче осмислення теорії, підготовці майбутніх музикантів до всіх функціональних обв'язків, що покладаються і як на керівника музичного колективу, активного пропагандиста музичної культури та мистецтва, а також у формуванні музично-виконавських і педагогічних знань, умінь і навичок, необхідних для художнього, творчого спілкування з людьми.

Основні завдання виробничої виконавської практики:

- забезпечення зв'язку теоретичних знань фахових дисциплін з реальним педагогічним процесом, використання їх у розв'язанні конкретних навчальних,

розвивальних і виховних завдань, а відтак – формування у студентів психологічної готовності до роботи в колективі;

- виховання у студентів стійкого інтересу і любові до професії вчителя музичного мистецтва, формування умінь та навичок, що сприяють розвиткові у них професійних якостей вчителя, потреби в педагогічній освіті;

- усвідомлення значущості соціально-психологічних, психологічно-педагогічних, методичних та творчих основ взаємодії учня й вчителя;

- підготовка студентів до державних іспитів та збір матеріалів до написання наукових робіт;

- знайомлення студентів із сучасним станом навчально-виховної роботи в школі, передовим педагогічним досвідом і їх включення до розв'язання посильних навчально-виховних питань;

- художньо-виконавський розвиток студентів;

- адаптація музично-виконавських і педагогічних умінь та навичок, отриманих студентом у процесі навчання, до умов професійної діяльності викладача музики, зокрема інтерпретації та анатоції музичних творів;

- формування у студентів навичок організації і проведення музично-освітньої діяльності;

- виховання у них самостійних індивідуальних творчих здібностей і вмінь;

- нагромадження виконавського репертуару для проведення концертів та виступів.

Виробнича виконавська практика є спеціалізованою, забезпечує теоретичну та практичну підготовку фахівців в галузі музичного мистецтва за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр.

Оскільки основною метою виконавської практики є музично-освітня діяльність, то для її проведення студент повинен оволодіти відповідними здібностями і вміннями. Це комплекс виконавських вмінь (гра, диригування), а також здібності пов'язані з організацією і проведенням музичних заходів (уміння настроїтись на виступ, емоційна піднесеність і переконливість виступу, креативність та ін..)

На III-IV курсах студент паралельно з удосконаленням умінь, пов'язаних з виконавською інтерпретацією творів, готує щорічно музично-освітній захід (виступ, іспит-концерт). Звертається на формування музично-педагогічного артистизму студента, куди входять прийоми та вміння, пов'язані з художнім спілкуванням викладача зі слухачською аудиторією (емоційність, грамотність, вміння захопити музичним образом, переконливість музичної інтерпретації), організація слухової уваги, врахування музичного досвіду та вікових особливостей слухачів, орієнтація в складних педагогічних ситуаціях, адаптація до фізичних умов у процесі виступу тощо.

«Апарат переживання» студента, тобто його емоційна культура формується на основі розвитку здібностей та вмінь, пов'язаних з естетичним сприйманням музичних творів. Уміння, спрямовані на формування відповідних якостей – емоційної чутливості до музики, слухової спостережливості, творчої уяви.

Розвиток умінь та здібностей естетичного сприймання музики поглиблюється у спільній роботі над музичним твором, коли викладач створює

атмосферу емоційної захопленості образом твору, милується майстерністю форми. За допомогою запитань, викладач активізує його творчу уяву, допомагає йому стати активним співучасником, пошукувачем і виразником особистих почуттів у процесі словесної і виконавської інтерпретації твору.

Цінність виконавської практики полягає в тому, що вона дає студентові реальну можливість для виконавського самовираження, самоперевірки і самооцінки за рахунок індивідуально-творчого регулювання ступеня складності виконавського репертуару.

Виробнича виконавська практика підвищує цікавість студентів щодо можливості реалізувати свої музично-педагогічні здібності у різних видах діяльності:

- виконавської (гри, сольного співу);
- врахування вікових особливостей слухацької аудиторії);
- комунікативної (використання широкого спектра словесних, музично-виконавських, та інших видів педагогічного впливу для встановлення контакту із слухацькою аудиторією);
- організаційної (організація і підтримка уваги слухача);
- конструктивної (раціональний розподіл часу на різні види діяльності у процесі виступу, організація умов для виступу).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти-бакалаври повинні

знати:

- специфіку роботи диригента,
- групи оркестрових інструментів та їхні технічні і тембральні особливості

вміти:

- грати на одному чи декількох з оркестрових інструментів в ансамблі;
- акомпанувати у складі оркестру солістам-інструменталістам, солістам-вокалістам, хоровим і танцювальним колективам;
- використовувати набутий досвід у подальшій роботі з навчальними колективами Навчально-наукового інституту мистецтв.

Результати навчання (компетентності)

Вивчення дисципліни «Виробнича виконавська практика» сприяє формуванню у студента таких фахових компетентностей:

1. Компетенції соціально-особистісні

- Здатність учитися;
- Наполегливість у досягненні мети;
- Турбота про якість виконуваної роботи;

Загальнонаукові компетенції

- Базові знання в галузі, необхідні для освоєння загально-професійних дисциплін.

2. Загально-професійні компетенції

- Базові уявлення про різноманітність об'єктів предмету діяльності;

3. Спеціалізовано-професійні компетенції

- Застосовування професійно-профільованих знань у педагогічній та виконавській роботі;

- Використання знань, умінь і навичок зі спеціалізованих професійних дисциплін в процесі вирішення практичних завдань.

Оцінювання
Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

«ВІДМІННО» ставиться за умови, якщо уроки і позакласні заходи було проведено на високому науковому та організаційно-методичному рівнях, студентом обґрунтовано висувалися і ефективно вирішувалися навчально-виховні завдання, раціонально застосовувалися різноманітні методи навчання та прийоми творчої активізації учнів із врахуванням їх вікових особливостей й індивідуальних відмінностей, підтримувалася дисципліна; якщо студент виявив знання психолого-педагогічної теорії й творчу самостійність і доборі навчального і дидактичного матеріалу в процесі побудови і аналізу музичних занять.

«ДОБРЕ» ставиться, якщо навчальні й позакласні заняття проведено на високому науковому та організаційному рівнях, за умови успішного вирішення навчальних і виховних завдань, однак недостатньо ефективного використання окремих методичних прийомів активізації учнів; якщо студент виявив знання психолого-педагогічної теорії, самостійність у доборі навчального та дидактичного матеріалу, але припускався незначних помилок у побудові й проведенні музичних занять.

«ЗАДОВІЛЬНО» ставиться, якщо студент у реалізації навчально-виховних завдань помилявся, недостатньо ефективно застосовував психолого-педагогічну теорію, методи та прийоми навчання, недостатньо активізував пізнавальну творчу діяльність учнів, не завжди був спроможний установити

контакт з ними, під час аналізу занять не виявляв чи не розумів сутності і причин своїх помилок, недоліків.

«НЕЗАДОВІЛЬНО» ставиться, якщо на уроці не було досягнуто навчально-виховної мети, було допущено серйозні помилки під час викладу навчального матеріалу, не забезпечувалася дисципліна; якщо студент виявив слабкі знання психолого-педагогічної теорії й некритично ставився до своєї роботи.

Оцінка виховної роботи

«ВІДМІННО» оцінюється студент, який виконав вчасно та якісно за плановий обсяг робіт, передбачений програмою практики того чи іншого курсу, виявив уміння, спираючись на психолого-педагогічну теорію, правильно визначати й ефективно розв'язувати виховні завдання, передбачати способи і результати його вирішення з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, виявив у роботі самостійність, творчий підхід, педагогічний такт.

«ДОБРЕ» ставиться студенту, який повністю виконав окреслену на період практики програму виховної роботи, виявив уміння визначити виховні завдання і способи їх вирішення, виявив ініціативу в роботі, однак у процесі проведення окремих видів виховної роботи припускався незначних помилок.

«ЗАДОВІЛЬНО» ставиться студенту, який виконав програму позакласної виховної роботи, проте не виявив глибокого знання психолого-педагогічної теорії й уміння застосовувати її, припускався помилок у плануванні й проведенні окремих позакласних заходів, недостатньо враховував вікові та індивідуальні особливості учнів.

«НЕЗАДОВІЛЬНО» оцінюється студент, який не виконав програму позакласної виховної роботи: не виявив знання психолого-педагогічної теорії, вміння застосувати її для висування і реалізації виховних завдань, не зміг установити відповідні взаємини з учнями, не спромігся організувати педагогічно і творчо виправдану діяльність.

Підсумкова оцінка за практику повинна враховувати ступінь ефективності проведеної студентом навчально-виховної роботи, участь у роботі школи, суспільну активність студента, його ставлення до професії музиканта-педагога, до дітей, якість звітної документації.

Якість звітної документації, а також термін її подачі студентом викладачеві-методисту може стати підставою для зниження оцінки, а в окремих випадках – до висновку про невиконання програми виробничої практики.

Аналіз наскрізної програми практики показує, що у формуванні бакалавра, спеціаліста, підготовка цілком забезпечується вищезгаданими видами практик.

Аналіз звітів та щоденників студентів про проходження виробничої практики свідчить про те, що студенти повністю виконують програми практики. Більше того, як відзначають керівники практики, – проявляють ініціативу, творчість, музично-педагогічні, виконавські здібності у практичній діяльності.

Порівнюючи виставлені оцінки, викладеними за практику, з відгуками керівників з місць її проходження, ми приходимо до висновку, що базові вчителі, педагоги виставляють більш високі оцінки, ніж фахові керівники, викладачі з інституту(див. Додаток). За три останні роки не було жодних зауважень з боку керівників з бази практик. Більше того, на адресу дирекції інституту мистецтв приходять позитивні відгуки, листи, подяки щодо практичної підготовки наших студентів і щодо практичної їх діяльності.

Висновок про рівень якості і умінь студентів, про здатність мобілізувати знання, одержані із спеціальних дисциплін для вирішення професійних практичних завдань:

Аналіз практичної підготовки до роботи в навчальних закладах освіти і культури дозволяють зробити висновок, що рівень якості знань, умінь студентів відповідають державним стандартам підготовки спеціалістів у ВНЗ.

Викладачі і керівники практик на місцях стверджують, що студенти оперативно володіють здатністю мобілізувати знання, одержаних із спеціальних дисциплін, ефективно розв'язувати, оперативно і професійно вирішувати практичні завдання.

Разом з тим, на думку кафедри, практичній підготовці студентів, особливо з нових галузей знань, необхідно постійно приділяти увагу, постійно систематично урізноманітнювати види практичних робіт, вчити студентів застосовувати отримані теоретичні знання в різних нестандартних ситуаціях.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Методичні рекомендації з організації та проведення педагогічної практики студентів старших курсів музично-педагогічного факультету. (Упоряд. А.Г.Калиниченко, Т.О.Бодрова). Київ: ДПУ ім. М.Драгоманова, 1995.

2. Методичні рекомендації по складанню програм практики студентів вищих навчальних закладів України. Київ: Міносвіти України, № 3. 1-5/97 від 14 лютого 1996 року.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Карась Г. В. Програма та методичні рекомендації з організації та проведення навчально-виховної практики студентів старших курсів музичних факультетів університетів. Івано-Франківськ, 1998. 36 с.
2. Методичні рекомендації з організації та проведення педагогічної практики студентів старших курсів музично-педагогічного факультету. (Упоряд. А.Г.Калиниченко, Т.О.Бодрова). Київ: УДПУ ім. М. Драгоманова, 1995.
3. Рачина Б. Педагогическая практика: подготовка педагога-музыканта: Учебно-методическое пособие. СПб, Издательство «Лань»; Издательство «ПЛАНЕТА МУЗЫКИ», 2015. 512 с.
4. Ростовський О. Я. Педагогіка музичного сприймання: Навч.- метод. посібник. Київ: ІЗМН, 1997. 248 с.
5. Фабрика-Процька О.Р. Педагогічна виконавська практика: методичні вказівки з самостійної роботи для студентів денної та заочної форми

- навчання вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації напряму підготовки «Музичне мистецтво». Івано-Франківськ, 2018. 24 с.
6. Пасічняк Л.М. Робота диригента над музичним твором: Методичні рекомендації до дисципліни «Оркестрове диригування» для студентів вищих музичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації напряму підготовки «Музичне мистецтво». Івано-Франківськ, Нова Зоря, 2012. 72 с.
 7. Береза А.В. Педагогічно-асистентська практика майбутнього вчителя музики. Навчально-методичний посібник (видання 2-ге, доповнене). Вінниця, НОВА КНИГА, 2010. 184 с.
 8. Горобець Т.В. Роль комплексного навчання у системи підготовки майбутнього музичного керівника та вчителя музики в педагогічному коледжі. Київ, 2008. 72 с.
 9. Давидов М.А. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста. Київ, Музична Україна, 1997.
 10. Нальонов І.М. Педагогічна практика студентів музично-педагогічних факультетів: навч.-метод. посібник. 3-тє вид., доповнене. Київ, Освіта України, 2006. 179 с.
 11. Ростовський О. Педагогіка музичного сприймання. Навчально-методичний посібник. Київ, 1997.
 12. Сеницын В.М. Исполнительская практика. Подготовка студентов к воспитательной, просветительской и творческой работе в школе. Винница, 1988.
 13. Глушко М. Методика польового етнографічного дослідження. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 286 с.
 14. Методичні принципи і прийоми записування усної словесності для студентів 1-3-х курсів спеціальності «Фольклористика». Укл. Г. Сокіл. Львів: ЛДУ, 1998. 30 с.
 15. Мишанич М. Архівне опрацювання народновокальних творів: Методичні рекомендації з музично-етнографічної транскрипції. Львів, 1995. 20 с.
 16. Музично-етнографічна практика: Методичні рекомендації для теоретико-композиторського факультету. Укл. Б. Луканюк. Київ: МКНЗМК, 1993. 31 с.
 17. Програма, запитальники та методичні поради дослідникам народної культури України. Упорядн. Л. Орел, К. Міщенко. Київ: ІСДО, 1995. 232 с.
 18. Фольклористика: Програма та методичні рекомендації до проведення фольклорної практики студентів філологічного факультету. Укл. Л. Дунаєвська, Л. Шурко. Київ, 2000. 40 с.
 19. Фольклорна збирацька практика з курсу «Українська народна музична творчість»: Методичні рекомендації. Укл. М. Мишанич, І. Довгалюк. Київ: РУМК, 1992. 12 с.
 20. Фольклорна практика: Методичні вказівки та програма для студентів перших курсів філологічних факультетів та вчителів. Укл. Т. Борисюк, І. Денисюк, І. Остапик. Луцьк, 1986. 42 с.

Допоміжна

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб./ О. В.Безпалько. Київ: ЦУЛ, 2009. 208 с.
2. Горопаха Н. М. Педагогічна практика за вимогами кредитно-модульної системи: навч. посіб./ Н. М.Горопаха, Т. І.Поніманська. Київ: Слово, 2009. - 280 с.
3. Наукова школа академіка Алли Богуш: монографія/ упоряд. і заг. ред. А. М. Богуш. Київ: Слово, 2009. 528 с.
4. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. праць: наук. записки РДГУ. Вип. 39. Рівне: РДГУ, 2009. 202 с.
5. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. праць: наук. записки РДГУ. Вип. 40. Рівне: РДГУ, 2009. 176 с.
6. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Центр учбової л-ри, 2009. 472 с.
7. Соціальна педагогіка: підручник/ за ред. Капської А. Й.. 4-те вид., перероб., і допов.. К.: ЦУЛ, 2009. 488 с.
8. Бойко А. Науково-методичний супровід професійно-педагогічної підготовки вчителя. Рідна школа: науково-педагогічний журнал. 2009. №12. С. 28-33.
9. Борисюк Л. Наукові принципи роботи педагога з обдарованими дітьми. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. праць РДГУ. - Рівне: РДГУ, 2008. - Вип. 40. - С. 72
10. Гандабура О.В. Проблема визначення професійно-педагогічної активності/ О.В. Гандабура //Наукові записки/ Нац. ун-т "Острозька академія". - Острог: Вид-во Нац. у-ту " Острозька академія", 2008. Вип.9. - С. 105-111.
11. Луцик Д. Актуальні проблеми педагогічної науки в Україні. Початкова школа: науково-методичний журнал. Київ, 2010. № 2. С. 1-4.
12. Мартиненко С. Особливості педагогічної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу, наукової та соціально-гуманітарної діяльності/ С. Мартиненко //Вища школа: науково-практичне видання. - К., 2009. - №11. - С. 32-39.
13. Семенов О. Секрет феномена наукового керівника : [наукова школа Н. Й. Волошиної]. Українська література в загальноосвітній школі: науково-методичний журнал. Київ, 2010. №1. С. 11-12

Керівник практики,
Асистент кафедри виконавського мистецтва

Конвалюк У.В.